

Samla på tårar

Älskade och hatade med samma glöd: Gråtande barn-tavlorna är tillbaka. 1978 var det Sveriges mest sålda tavla. Konstnären Lena Malm har ställt ut flera hundra av sina egna, nu väntar Holland på de tårfyllda ögonen.

De Gråtande barnen har nått kitsch-status. Även i den konstvärld som kräktes i korus på de tårdrypande motiven i billiga guldplatsramar. Konstnären Lena Malm samlar på dem, hon har flera hundra som hon i våras visade upp på Jönköpings Länsmuseum under titeln "Fears for Tears". Och nu i vår hoppas hon ställa ut sin samling i Holland tillsammans med filmaren Michiel Keller, som rest världen runt och dokumenterat människor med Gråtande barn på väggarna. Deras fascination för Jimmy, Freddy och de andra små liknar nästan besatthet. - De har blivit lite som mina barn, jag måste ta hand om dem, säger Lena Malm och skrattar. - Jag var på loppis i Skåne i somras och såg en tavla nerstucken i nån kartong med bilskrot, två kronor skulle de ha för den. Jag kunde bara inte låta den ligga kvar där!

Någon storartad konst är det förvisso inte, vilket knappast någon hävdar heller. För att det ska räknas som konst krävs att konstnären velat säga något med sina motiv, menar Lena Malm. Och något mer djupsinnigt än tjäna pengar ville nog inte Bruno Amadio, som den italienske målaren bakom barnen hette. Eller G. Bragolin, som var signaturen på tavlorna. Bruno Amadio satte nämligen bara sin egen signatur under sådant han själv tyckte om, och de tavlorna ville han inte gärna sälja. Med kattungar, skepp i nöd eller de Gråtande barnen var det något annat, de var mer eller mindre beställningar från en konsthandlare som begrep sig på vad som sålde. Sorgsna barn har varit populära inom konsten sedan 1600-talet. Men Amadio var nog ändå först med att sätta blanka tårar i ansiktet på dem. De sålde som smör, och i början var de faktiskt riktigt skickligt målade, menar bland andra konstnären Peter Dahl. Fast efterhand tröttnade Amadio och försökte variera sig, eländiga Dickensmiljöer med trasiga barn och trasiga staket dök upp i bakgrunden, tekniken blev slarvig och tårarna närmast ditkluddade. I England dök snart usla plagiat upp, vilket dock inte hindrade folk från att köpa. Och det är just förhållandet original-kopior som intresserar Lena Malm, hon har för övrigt haft det som tema i sin konst flera gånger. - Det finns så många Gråtande barn som är likadana. Man kan hitta dem i otaliga färger, de färgsattes på olika sätt i tryckningen, man kunde få dem i olika ramar. Jag hade en Gråtande barn-tavla när jag var liten, och när jag för några år sedan hittade samma bild i ett annat utförande blev jag fascinerad. Men Gråtande

barn-tavlorna erbjuder även andra spännande aspekter, menar hon. Begreppet "högtorgskonst" till exempel, som Lena Malm tycker används slarvigt. Vad är egentligen högtorgskonst och vem bestämmer det? Frågan är varför de här tavlorna blev så enormt populära, om de nu inte ansågs vara särskilt bra. Konstjournalisten Märta Holkers skrev på 80-talet en uppsats i konstvetenskap om fascinationen för det Gråtande barnet. Hon kom fram till att de flesta som köpte dem var ungdomar som skulle sätta bo. Och under tavlornas storhetstid i Sverige inspirerade tv-serier som Herrskap och tjänstefolk och Arvingarna till inredning i mörk och tung engelsk stil, där Gråtande barn i guldplastramar passade väl in. - Sen var det själva motiven. De gråtande barnen tittar rakt på oss, var och en kan läsa in något individuellt i bilden. Många blev berörda, man tycker synd om barnen, vill trösta. En kvinna jag intervjuade hade en intressant tolkning - att barnen precis slutat gråta. Lite som solsken efter regn, innehållet blev positivt, berättar Märta Holkers. När det begav sig kunde man i TV se en Gråtande barn-tavla på talarstolen när gruvarbetare från Kiruna hade protestmöten. Och i palestinska flyktingläger pekade människor på sina Gråtande barn-tavlor när de ombads beskriva hur livet i lägren var. - Man ska ju komma ihåg att det också var modernt att primalskrika, Love Story drog masspublik på bio och Agneta Fälthskog sjöng att hon skulle äga miljoner om tårar var av guld. 70-talet var ganska gråtmilt, det är inte alls konstigt att folk tyckte om de här tavlorna, säger Märta Holkers.

Precis som i hennes uppsatsintervjuer genererade även Lena Malms utställning många intressanta samtal. Om bra och dålig konst, om vilka känslor tavlorna väcker. Och om tur och otur. För det är ett annat tema som följer Gråtande barn-tavlorna, berättar Lena. I England under mitten av 80-talet blev det mediauppståndelse kring tavlorna, bland annat skulle de orsaka bränder. Tidningsartiklar talade om brandmän som grävt fram oskadda Gråtande barn-tavlor ur askan, eller att TV:n exploderat precis när någon hängt upp sitt nyinköpta ledsna barn i gulddram. Andra tyckte sig ha fått tur istället, hittat ett Gråtande barn i en container och sen vunnit på Lotto. Efter alla skrivelser inbjöd tidningen The Sun till ett offentligt tavelbål. Och folk kom i massor, vilket rymmer spännande tolkningar, tycker Lena Malm. - Som forna tiders bokbål. Man gör sig av med något som uppfattas som hotfullt. Brände man de här tavlorna för att de inte ansågs vara fin konst? Lena Malm har engagerat sig i rena detektivarbetet kring alla historier och myter om Gråtande barn-tavlorna, men hur de har uppstått vet ingen riktigt säkert. Att de florerat intygar åtminstone tidningsnotiserna och personer som Lena pratat med, bland annat engelska brandmän som aldrig skulle ta hem en sådan tavla. På utställningen i Jönköping fanns ett nedbrunnet rum i en videoprojektion, med en skulptur av ett gråtande barn som tyst betraktare av förödelsten. I ett annat rum är

väggarna fulla av Gråtande barn-tavlor, så många att betraktaren får svårt att värja sig för alla dessa otaliga och tårögda syskon. - Alla de här aspekterna väcker funderingar, vilket jag tycker är viktigt. Vilken kraft har konsten, finns det pyromaniska målningar? Alla de här ögonen som stirrar, det blir något starkt känslomässigt. Samtidigt är den där gråtande pojken som en katalysator, man blir märkligt nog glad av att se honom. Det finns någon som är ledsnare än jag. Och så länge det finns entusiaster som Lena Malm så behöver de Gråtande barnen knappast vara föräldralösa. Inte ens i sin egen genre. Det finns hur många zigenarkvinnor och fiskargubbar som helst. Kanske just på DIN vind.

(Publicerad i Göteborgs-Posten 2003)